Pelastakaa Lapset

17.3.2026

Asia: K 1/2026 vp Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026

Pelastakaa Lasten lausunto sivistysvalionnalle lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026 (K 1/2026 vp)

Pelastakaa Lapset kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle. Pelastakaa Lapset pitää tärkeänä, että lapsiasiavaltuutettu antaa kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomuksen toimialaltaan.

Käsillä oleva lapsiasiavaltuutetun kertomus on hyvin laadittu ja arvokas katsaus lasten asemasta ja lapsen oikeuksien toteutumiseen vaikuttaneista lainsäädäntömuutoksista ja ilmiöistä viimeisen neljän vuoden aikana.

Lapsiasiavaltuutetun ehdotukset ja lapsen edun johdonmukainen huomiointi päätöksenteossa

Pelastakaa Lapset pitää lapsiasiavaltuutetun eduskunnalle esittämää neljää ehdotusta perusteltuina ja hyvin laadittuina.

Lapsiasiavaltuutettu on pitänyt johdonmukaisesti esillä ehdotusta lapsen edun ensisijaisuuden sisällyttämistä perustuslain perusoikeussäännöksiin. Kuten kertomuksessa todetaan, ehdotusta perustelevat sekä lapsen oikeuksien yleissopimuksen artikla 3.1. ja YK:n lapsen oikeuksien komitean (LOS-komitean) loppupäätelmissään esittämä suositus. Sekä tämä ehdotus että ehdotus lapsipolitiikan arviointineuvostosta ja lapsitiedon tietovarannosta liittyvät kummatkin lapsivaikutusten arviointiin ja lapsen edun johdonmukaiseen huomiointiin päätöksenteossa.

Pelastakaa Lapset muistuttaa, että lapsivaikutusten arvioinnin tarkoituksena on taata lainsäädännön ja lakien toimeenpanon lapsenoikeusperustaisuus. Yhdymme kertomuksessa esitettyyn huoleen siitä, että lapsen etua ei ole riittävästi arvioitu ja huomioitu yksittäisissä lakihankkeissa tai laajoissa yhteiskunnallisissa muutoksissa. Järjestömme kokemus on ollut, että viime vuosina lainsäädäntöhankkeita on yhä useammin valmisteltu kiireellä ja lapsivaikutusarviointien osalta puutteellisella tietopohjalla. Lisää huolta herättävät toistuvat tilanteet, joissa laadukkaatkaan vaikutusarvioinnit eivät ole johtaneet lapsen edun ja oikeuksien kannalta negatiivisia vaikutuksia tuottavien lainsäädäntöesitysten korjaamiseen.

Pelastakaa Lapset toteaa, että LOS-komitean kesällä 2023 Suomelle antamat johtopäätelmät ja suositukset lapsen oikeuksia korjaavaksi lainsäädännöksi ja toimenpiteiksi tulisi huomioida johdonmukaisesti yli hallituskausien. Tähän päivään saakka LOS-komitean suositusten toimeenpano on ollut puutteellista, mikä näkyy muun muassa oppimisen eriytymisen kasvuna, lasten yhdenvertaisuuden heikkenemisenä ja lapsen osallisuuden puutteellisena toteutumisena. Lapsiasiavaltuutetun kertomuksen sisältyvä katsaus lainsäädännön kehitykseen sekä temaattiset luvut näyttävät, että puutteet lapsen edun huomioinnin johdonmukaisuudessa näkyvät myös mm. köyhyydessä elävien lasten ahdingon lisääntymisenä, lastensuojelun kokonaisuudistuksen hitaana liikkeellelähtönä sekä opiskeluhuollon ja sote-palvelujen työnjaon epäselvyytenä.

LOS-komitean suositusten noudattaminen vahvistaisi kaikkien, myös kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevien, lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Kansallisen lapsistrategian työn jatkuminen on tärkeää LOS-komitean suositusten johdonmukaisen edistämisen kannalta niin lainsäädäntöhankkeissa kuin politiikkaohjelmissa kansallisesti, hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Lapsille turvallinen verkko ja tekoälyn vastuullinen käyttö vaativat enemmän huomiota

Lapsiasiavaltuutetun kertomuksessa kiinnitetään useammassa kohdassa huomiota sekä digitaalisten ympäristöjen riskeihin lasten hyvinvoinnin kannalta että lapsen oikeuksiin digitaalisessa maailmassa. Digitaalisilla palveluilla on suuri merkitys myös oppimisen ja koulunkäynnin kannalta. Viime vuosien kehityksen ja lasten ajankohtaisen tilanteen kannalta näemme, että nämä kysymykset olisivat voineet saada kertomuksessa enemmänkin huomiota.

Pelastakaa Lasten selvitysten mukaan lapset altistuvat verkossa yhä useammin ja usein tahtomattaan haitalliselle sisällölle[1], kuten väkivaltaisille videoille ja vaarallisille somehaasteille. Yli puolet lapsista ovat kohdanneet verkossa kiusaamista, ja joka viides on kohdannut aikuisen tekemää seksuaaliväkivaltaa. [2]

Tällä hetkellä lasten turvallisuus verkossa jää liiaksi huoltajien vastuulle, jotka tarvitsevat myös itse enemmän tukea. Lapset itse toivovat turvallisempia alustoja, parempaa moderointia ja vahvempaa puuttumista haitalliseen sisältöön. Pelastakaa Lapset toteaa, että verkon riskit tulisi tunnistaa ajoissa ja lasten mahdollisuuksia turvalliseen ja vastuulliseen verkon käyttöön vahvistaa. Lisäksi lasten osallisuutta digitaalisten ympäristöjen kehittämiseen tulee edistää.

Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen ammattilaisia opettamaan uusien teknologioiden käyttöä digitalisoituvassa yhteiskunnassa toimimista varten. Koulujen tehtävä on tarjota lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet kasvattaa valmiuksia toimia verkossa turvallisesti sekä hyödyntää digitaalisia ympäristöjä oppimisen tukena. Pelastakaa Lapset toteaa, että lasten digitaalista osaamista sekä taitoja tulee vahvistaa, mutta samalla alaikäisten kohdalla on noudettava erityisen varovaisuuden periaatetta, jolla turvataan lapsen oikeus turvallisuuteen ja yksityisyyteen.

Tekoälyn lisääntyvä käyttö edellyttää opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä uutta osaamista. Opettajien ja koulutuksen järjestäjien täydennyskoulutuksesta digitaalisten ympäristöjen ja tekoälyn turvalliseen, yksityisyyttä kunnioittavaan ja lasten hyvinvointia tukevaan käyttöön opetuksessa tulee huolehtia.

Lapsiperheköyhyys vaikuttaa laajasti lasten asemaan

Lapsiasiavaltuutettu toteaa esipuheessaan, että lapsiperheiden köyhyys ja taloudelliset vaikeudet leikkaavat läpi jokaisen kertomuksessa julkaistun artikkelin. Kertomus tuo näkyväksi lapsuudessa koetun köyhyyden kauaskantoisia vaikutuksia ihmisen elämässä ja koko yhteiskunnan tasolla.

[1] Pelastakaa Lapset: Verkkoväkivalta lasten silmin -selvitys 2025 (Kippari-hanke). https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2025/10/verkkovakivalta-lasten-silmin-selvitys-2025-kippari-hanke.pdf

[2] Pelastakaa Lapset: Sitä tapahtuu koko ajan. https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2025/09/nettivihje_sita_tapahtuu_koko_ajan_2025-1.pdf

Oppimistulosten eriytymistä koskevassa luvussa Rautopuro ja Ouakrim-Soivio muistuttavat, että vanhempien sosioekonominen tausta ja koulutus ovat yhä vahvemmin yhteydessä lasten ja nuorten oppimistuloksiin. Eriytymiskehitys haastaa koulutuksen tasa-arvoa. Luvussa siteeratut tutkijat kuvaavat köyhyyttä mahdollisuuksien puutteena, joka aiheuttaa lapsille ulkopuolisuuden tunnetta, puutteellisia mahdollisuuksia osallistua muille tavallisiin aktiviteetteihin, kuten harrastustoimintaan. Lisäksi köyhyys aiheuttaa häpeää, surua, kateutta ja stressiä. [3]

Myös Pelastakaa Lasten vuoden 2025 Lapsen ääni –raportissa[4] lapset ja nuoret kertovat, että köyhyys heijastuu heikentävästi oppimiseen ja psyko-fyysiseen hyvinvointiin, vaikuttaa merkittävästi lasten sosiaalisiin suhteisiin ja osallistumismahdollisuuksiin, ja syventää heikon osallisuuden tunnetta. Tutkimuksissa köyhyyden on havaittu heijastuvan matalampaan koulutustasoon, heikompiin työllistymismahdollisuuksiin, terveys- ja hyvinvointiongelmiin sekä osattomuuden kokemuksiin.

Pelastakaa Lapset ehdottaa, että lapsiperheköyhyyden vähentämiseen asetettaisiin Suomessa sitova tavoite.

Lisätietoja:

Veli Liikanen
Yhteiskuntasuhdejohtaja
veli.liikanen@pelastakaalapset.fi

Tiina-Maria Levamo
Johtava asiantuntija –lapsen oikeudet ja vaikuttamistyö
tiina-maria.levamo@pelastakaalapset.fi

[3] Mäkinen, L., Virmasalo, I., Hirvonen, M. & Valoisat-ryhmä. (2024). ”Köyhyys on mahdollisuuksien puutetta” – kanssatutkimus lapsuudessa koetusta köyhyydestä ja köyhyydessä pärjäämisestä. Itlan raportit ja selvitykset 2024:1. https://itla.fi/wp-content/uploads/2024/05/Kanssatutkimus-lapsuudessa-koetusta-koyhyydesta.pdf
[4] Pelastakaa Lapset: Lapsen ääni 2025. https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2025/10/lapsen_aani_2025.pdf